סאַלאַמאַנדריע

זאַמלהעפט פון צייט צו צייט

רעדאַגירט דורך

איטשע זינגער

העפט № 1 · תרפג. · פרייז: 2000 מארק.

ארויסגעגעבן דורך

א. זינגער. און י. ש. א. קראנענבערג.

גפזעצט ביי נ. קראנענבערג בילגורייא (פלך לובלין).

Drukarnia Kaminera w Biłgoraju

דער באַנאַלער פוטוריזם.

איך בין מודה, אַז כ׳בין ערשט מיטן רוסישן „פוטוריזם״ מיט אונדזער געוואָר-געוואָרן, וואָס אַזוינס ס׳באַטייטן די ווערטער „באַנאַל״, „אויסגעדראָשן״ און נאָך אַסאַך אַזעלכע אויסדרוקן, וואָס פולן היינט אָן די שפאַלטן פון זייערע מאמרים, אַקוראַט ווי דער מיוחס׳דיקער „תכלת״ פולט-אָן די העבראישע פּאָעזיע. אין מיינע צייטן, כ׳מיין פאַר די מלחמה, איז אַ רוסישער באַנקנאָט געשטאַנען שמטות און יובלים אויף איין אָרט און אַ בוך איז אויך אַזוי לאַנג פריש געווען. היינט פליען ליטעראַרישע פאָרמען עקספרעסיאָניסטיש, מאַכן דורך שיער נישט אַזאַ וועג, ווי אַן עלעקטרישער שטראָם. און ס׳איז אַ גרויסע סכנה, אַז אַ מחבר זאָל לאָזן אַזוי לאַנג זיין בוך אין מאַנוסקריפּט, ווי דאָס האָט אַמאָל געטון אַ ענגלישער פּאָעט און ענלעכע. אין דער צייט וואָלט עס געוואָרן נישט נאָר אַלט, נאָר פשוט אַן אַנטיק, אַ מין פּאַפּירוס פון פרעה׳ס צייטן.

„מען מאַכט שטענדיק עמיצן נאָך, ווען מען זעצט קרויט״, האָט אַמאָל זיך עמיץ אויסגעדרוקט. טראָץ דעם אַלעמען איז די צניעות׳דיקע, בלייכע און פרויאיש-צאַרטע לבנה אינגאַנצן אַראָפּ פון בענקל, נאָר דערפאַר, וואָס אַלטע פלעגן זיך אין איר ליבן שוין צופיל. מ׳שמיסט, אַז אַ פוטוריסט גייט אין אַ לבנה-נאַכט מיטן קאָפּ צו דער ערד און האָט מורא אַ קוק צו טון אין דער העלער לבנה, אַקוראַט ווי אַן אַלטער חסיד האָט זיך געשראָקן פאַר אַן אשה, און אַז דער זעלבער חאַפּט אַמאָל אינסטינקטיוו אַ קוק אין בלויען הימל, חאַפּט ער זיך צוריק, ווי אַ חסיד בעת אַ מחשבה-זרה. מען טאָר נישט נאָר ווי אַזוי די זאַך זאָל נישט זיין – האָט זיך אונדזער יידישע ליטעראַטור גאַנץ אָפיציעל צעטיילט אין צווייען: אין אַלטער און אין נייער. דאָס זעלבע **אויך מיט דער מאַלעריי.**

III

לייכטן פענצטער אין די הייזער,
חשלע פענצטער אין דער נאַכט,
ווי די זינערישע אויגן:
שמייכלדיק און פול מיט מאַכט.
און איך לויף און טראַכט:
ס'האָט מיין צימער נישט קיין פענצטער
און אין האַרץ — — איז פינצטער — — —

לויפן, גרילצן סעמאַהאָרן,
איילן מענטשן מאַסן, מאַסן — — —
ווער אַזוי און ווער — אַזוי,
נאָר אַלע, אַלע אין די גאַסן.
און איך טראַכט:
איך בין אויך אַ מאַכט;
ס'האָט אויך די וועלט פאַר מיר איר אָרעם נישט פאַרשלאָסן!

IV

און גרויס, אָ גרויס איז אונדזער וועלט
און אומעטום — סע ליגן פעלדער מיילן ווייט פאַרשפרייט,
שטומע פעלדער, בעגאָסענע מיט מענטשן-שוויים.
און אומעטום — סע שטייען הייזלעך אויסגעבויט
און אומעטום — פאַרוואַלגערט זיך אַן אַלטער תנ"ך,
און אומעטום — בעטן מענטשן גאָט.
און וואו דו קומסט — סע זינגן מאַמעס קינדער פול מיט ליבע

א בצוון, [illegible] ס'איז דערווי [illegible] אזוי שטאַרק האָט [illegible] מיך פאַרטראַכט אין מיינע מיסטישע חלומות. דערווייל איז [illegible]עגאַנגען די [illegible]לבנה. זי איז געשטאַנען [illegible] רויט אין [illegible]דן, ווי אַן אָפּגעלעבטע פרוי און איר פּנים האָט געשייבט קרענקלעך־מעלאַנכאָליש; דערמאַנט זיך [illegible] אין אַלטע [illegible] [illegible]ילן קאָקעטיש אין [illegible] [illegible] [illegible]געשרייען. [illegible] [illegible] [illegible]סטיקער אירן, — האָט [illegible] שטיל [illegible]

[illegible] [illegible] געשריבן [illegible] ערשטע טיטל פון מיין יאָגבוך.

[illegible]

[illegible] אזוי גוט [illegible] [illegible]ער געזונט-ווערן אויפן דאָקטער און [illegible] איך בין געווען [illegible] [illegible]ייט איך בין קראַנק ביזם [illegible] [illegible]. זיין [illegible]ציטערט אונטער [illegible] דאָקטער [illegible]ט, ווי אַ הין. אין די הענט פון טוֹהס. [illegible] אין [illegible] קעלטיש [illegible] האָט [illegible] אַקוראַט אַזוי אויסגעקרומט, גלייך ווי [illegible] שלאָגן [illegible] [illegible] [illegible] פון מאָגן. ער האָט זיך פאַהקוקט [illegible] און [illegible] אַ צעפּלאָטשעט [illegible] וואָגט, אונטערגעפּויקט מיט די פינגער און געזיפצט.

— ווי אַלט זענט איר? — האָט [illegible] געפרעגט.

— 25 יאָר, יאָ.

ער האָט אויף מיר אַקוק געטון מיט אַזאַ מינע גלייך ווי ער וואָלט זיך פאַרמאָסטן מיך שלאָגן און זיין גאַנצע פיזיאָנאָמיע האָט געבעטן ביי מיר [illegible] אַ גראָשן פאַרצווייפלונג. מיר האָבן לאַנג זיך געקוקט אין די אויגן, אונטער־ געריבן [illegible]. [illegible] אַטלעטן [illegible] אַ וואָלקע און ... איך האָב מיך אַזוי קאַציש־ נערוועז אַ צעקאָך געטון, אַז די טרויעריקע פּאָטעלן זענען געבליבן שטיין דערשראָקן; זיי האָבן נאָך קיינמאָל דאָ נישט געהערט אַזעלכעס. איך האָב אָנגעטון מיין מאַנטל און אַוועק גאָרנישט רעדנדיק און גאָרנישט פרעגנדיק. די לופט אין דאָקטאָרס שטוב איז אַזוי טונקל־דרוקנד אַקוראַט, ווי דער

דאָקטאָר אַליין און די גאַס האָט מיר אָפּגעגעבן ברוך-הבא.

— אַרויס! — האָב איך אַ שמייכל געטון און אַוועק. איך האָב אָפּגעזעצט, ווי אַן עדות אין אַ חינעזישן געריכט, נאָכדעם, וואָס ער דערזעט ווידער די וועלט און מענטשן האָבן זיך אַזוי עכט מענטשלעך און עכט הינטיש אָפּגעשטעלט, מיך אָנגעקוקט און אַוועק מיט אַ רחמנות-פּנים.

פּעסעמיסטן אַפילו, וואָס טראָגן שוואַרצע ברילן אויף זייערע קרומע נעז, קאָנען נישט אָפּלייקענען, אַז דאָס וועלט איז הערלעך ווען די זון שיינט.

איך בין געשטאַנען ביים דאָקטאָרס טור און אַזוי לאַנג געקוקט מיט ברייד אָפענע [illegible] זיך, ביז וואַנען יענער האָט זיך דאַרטן נישט באַוויזן. איך האָב אַ צאַפּל געטון, אין ליכט פון טאָג האָט זיין בייז פּנים אויסגעזען, ווי אַ געשטאַלט פון אַ טויטן תלין. ער האָט מיך אָפּגעמאָסטן פון אויבן אַראָפּ, אַ קראַץ געטון אין די רויטע ווייַנפּערלעך פון זיין גראָבער, דאָקטאָרישער נאָז און אויסגעשפּיגן.

— פאַרוואָס זענט איר אַנטלאָפן?

מיר האָבן זיך ווידער לאַנג אָנגעקוקט און מיר האָט זיך דערמאַנט עפּעס אַ מין פּוזע פון אַ לאַנג-פאַרגעסענער דראַמע צי — טראַגעדיע. פּלוצלונג, אָבער, האָט מיך אָנגענומען דאָס רחמנות צו דעם דאָזיקן מענטש און איך האָב אָפּגעענטפערט אַזוי עכט טראַגיש-טעאַטראַליש:

[illegible]אַר, וואָס מיר איז אַלץ איינס — אַלץ איינס, געערטער הער דאָקטאָר.

[illegible] שוואַרצער הינט מיט אַן אַרויסגעשטעקטער צונג איז אַדורך, זיך אָפּגעשטעלט און [illegible]ער נישט אַוועק ביז וואַנען דער דאָקטאָר האָט אים נישט אַוועקגעיאָגט. עטלעכע ווייסע חברה'ניקעס האָבן זיך פאַרגאַפט אויף אונדז און גע'סוד'עט זיך. מיר האָט זיך געחלומ'ט, אַז מיר האָבן זיך אַלע אַזוי אָפּגעשטעלט צום פאָטאָגראַפירן. און איך האָב נישט אויפגעהערט צוקוקן דעם דאָקטאָר אין פּנים אַריין. האָט אַזוי פאַרקוקט זיך אַמאָל עמיץ אויף אַ חיה אין אַ קלאַטקע, צי... איך גאָט ווייס!

דער דאָקטאָר האָט פּלוצלונג פאַרשטעקט ביידע הענט אין די הויזן-קעשענעס, אָנגענומען אַ פינצטערע מינע, ווי אַ [illegible] און באַוועגט מיט זיינע גראָבע, בלוין-בלויע ליפּן, וואָס האָבן ווי געשאָלטן די וועלט. — יינגערמאַן — האָט ער אַ זאָג געטון, איר זענט שוין [illegible] איך מוז עס אייך דערציילן!

צעקרייעס היינט אין דערפרי, אַז דאָס גאַנצע בלוט האָט אין מיר אויסגעקאָכט. דורך די שפּאַלטן פון מיינע לאָדן און דורכ'ן האַרץ מיינעם גיסן זיך שטראַלן אויף מיין געלעגער, ווי קונדיסים, שטעכן מיר די אויגן, ווי אַלטע חברים און גלעטן מיינע בלייכע באַקן. ערגיץ אין אַ ווינקל האָט די גרינע לחה מיינע זיך אונטערגעצינדן אין דער ליכט און ווינקט ממזריש צו מיר, ווי זי זאָל זאָגן: מיין צייט איז געקומען.

דער גרינער וואַלד אַקעגן מיין פענצטער זעט אויס, ווי אַ גרויסער באַרג, אויוון פאַרשפּיצט. נעכטן האָט מיין קראַנק פּנים זיך געשפּיגלט אין ברויזנדן טייך און היינט וועלן מיך אָפּשפּיגלען טויזנט גליקלעכע שוואַרצאַפּלען. דער געל-גאָלדענער וועג, וואָס פירט אין וואַלד איז באַשטעלט אין ביידע זייטן מיט פאַרשפּיצטע נאָדל-ביימער און פון מען אַרויס קריכן אַרויס די אויסגע-צלאָפּענע מוראַשקעס, ווי אַ דעמאָבליזירטע אַרמע, לויפן-אום אַהין-און-צוריק, יאָגן זיך, קרייצן זיך, ווי ייִדן ביי מנחה און קוועלן-אָן פון דער זון, ווי אויפגעשטאַנענע חולים.

איך האָב מיך איינגעהילט אין מיין גרויען, צעריסענעם מאַנטל און זיך געלאָזט אויפן ברייטן, בלאָטיקן טאַרנאָמיאַסטער וועג. אַלטע פוירן מיט אָפּגעשווירענע האָר און מיט סענקעוואַטע שטעקנס באַגריסן מיך, ווי אַן אַלטן באַקאַנטן, קוקן מיר נאָך און לאָזן זיך אַוועק. הונט שטעלן אויף פון פרייד זייערע לאַפּן, גענעצן פון גליק און באַגריסן מיך מיט אַ ביל. — איר האָט אַמאָל געליינט דאָס בוך, ווי אַזוי ראַסקאָלניקאָוו איז ווידער אויפגעש-טאַנען צום לעבן? — ניין, דאָס ווייסט איר נישט. איך האָב עס מיר אַליין דערציילט און געשמייכלט. צוגעהאַלטן מיר דאָס מויל און זיך צערעדט מיט מיר אַליין.

דו זעסט דעם בוים? — אינגאַנצן זעט ער אויס, ווי אַ העלפאַנט מיט אַ פאַרריסע-נעם ריסל. ביי דעם דאָזיקן בוים האָב איך אַמאָל מיינע לידער געשריבן, היינט דרייט ער זיך אויס צו זיין חבר, פאַלאַנגט פון אים, דוכט זיך, אַ שמעק טאַבאַק און איז ווי געעלטערט געוואָרן. אַן אַלטע טאָפּאַלע מיט אַן אויסגעהוילטן בויך האָט זיך אויסגעבויגן צום וועג, זוכט עפּעס אין דער בלאָטע, מאַכט גומנאַסטיק און וויינט פון פרייד מיט ברוינער זשיווויצע. פון אַ קליין בערגל קוקט אַהער אַ קליין צלמ'ל, ווי אַ קונדאַס, דערציילט פריילעך ווי אַזוי

אויס מיין בוך „לידער פון לעבן".

פון צבי כהן.

I

און ווער סע זינגט דאָס ליד פון אוממאַכט—
איך זינג דאָס ליד פון דער ענערגיע — — —
ווייל אמת איז דאָך פאַרט,
אַז ס'האָט געלעבט צי ס'לעבט אַ סוועט העדען אויף דער וועלט.
וואָס האָט האַלב שמייכלנדיק שפּאַצירט געפירט שיר פון קעלט
וואָס האָט ענערגיש-שטיל און אויסגעהאַלטן — ווי אַ וואורם
אין שטורם
געשיפּט זיך אין דער פינסטערניש פון מיוולס-נאַכט,
פון הונגער-פּיין פאַרשמאַכט
און דאָך —
פול קאַלטער רויִקייט און מוטיקן שטיינער-מאַכט!
ווייל אמת איז דאָך פאַרט,
אַז ס'איז פאַראַן אין מאַרך אַזאַ מין אָרט,
וואָס זאָגט: זיי דרייסט
און ווייס,
אַז ס'זענען אַלע צוימען
אויפן וועג צו דיינע טרוימען,
מער נישט ווי פאַרפוילטע ברעטלעך
און — אַז מיט סיסטעם און שטאַרקן ווילן

אַ באַזוך. נאָר ס'איז דערווייל נאַכט געוואָרן. אַזוי שטאַרק האָב איך מיך פאַרטראַכט אין מײַנע מיסטישע חלומות. דערווייל איז אויפגעגאַנגען די לבנה. זי איז געשטאַנען אַביסל אָנגעברוגזט און באַשיידן, ווי אַן אָפּגעלעבטע פרוי און איר פּנים האָט געשײַנט קרענקלעך־מעלאַנכאָליש; דערמאַנט זיך אַודאי אין אַלטע יאָרן, ווען זי פלעגט זיך שפּילן קאָקעטיש אין באַהעלטעניש און פּאָעטן האָבן זי אַרויסגערופן מיט ליבע־אויסגעשרייען. ווי באַלד אָבער זי האָט מיך דערזען, דעם טאַרנאָמיאַסטער מיסטיקער אירן, — האָט זי אַ שמייכל געטון.

ווי לאַנג איז דאָ, אַז איך האָב געשריבן דאָס ערשטע קאַפּיטל פון מיין טאָגבוך?

III

מיר איז עפּעס אַזוי גוט בייט האַרץ, אַז איך וויל ווידער געזונט־ווערן אויפן רעכטן אמת. איך בין געווען דאָס ערשטע מאָל זייט איך בין קראַנק ביים דאָקטאָר און געציטערט אונטער זיינע גראָבע הענט, ווי אַ הין אין די הענט פון שוחט. זיין סקעלעטיש פּנים האָט זיך יעדער מאָל אַקוראַט אַזוי אויסגעקרומט, גלייך ווי אים זאָל שלאָגן אַ שטינקענדיקער גאַז פון מאָגן. ער האָט זיך פאַרקוקט טעמפּ אויף אַ צעפלאָשעטע פערד אויף דער וואַנט, אונטערגעפּויקט מיט די פינגער און געזיפצט.

— ווי אַלט זענט איר? — האָט ער מיך געפרעגט.

— 25 יאָר, יאָ.

ער האָט אויף מיר אַקוק געטון מיט זיינע גלייך ווי ער וואָלט זיך פאַרמאָסטן מיך שלאָגן און זיין גאַנצע פיזיאָנאָמיע האָט געבעטן ביי מיר פאַר אַ גראָשן פאַרצווייפלונג. מיר האָבן לאַנג זיך געקוקט אין די אויגן, אונטער־געברומט, ווי צוויי אַטלעטן פאַר אַ וואַלקע און ... איך האָב מיך אַזוי קאַפּריש־נערוועז אַ צעלאַך געטון, אַז די טרויעריקע פּאַטעלן זענען געבליבן שטיין דערשראָקן; זיי האָבן נאָך קיינמאָל דאָ נישט געהערט אַזעלכעס. איך האָב אָנגעטון מיין מאַנטל און אַוועק גאָרנישט רעדנדיק און גאָרנישט פרעגנדיק. די לופט אין דאָקטאָרס שטוב איז אַזוי טונקל־דרוקנד אַקוראַט, ווי דער

דאָקטאָר אַליין און די גאַס האָט מיר אָפּגעגעבן ברוך־הבא.

— אַרויס! — האָב איך אַ שמייכל געטון און אַוועק. איך האָב אָפּגע
אַן עדות אין אַ חינעזישן געריכט נאָכדעם, וואָס עס דערזעט ווידע
און מענטשן האָבן זיך אַזוי עכט־מענטשלעך און עכט הינטיש
מיך אָנגעקוקט און אַוועק מיט אַ רחמנות־פּנים.
פּעטעמיסטן אַפילו, וואָס טראָגן שוואַרצע ברילן אויף זייערע
קאָנען נישט אָפּלייקענען, אַז גאַס וועלט אידהערלעך, ווען די
איך בין געשטאַנען ביים דאָקטאָרס טיר און אַזוי לאַנג געקוקט
אַרום זיך, ביז וואַנען יענער האָט זיך דאָרטן נישט באַוויזן. איך ה
געטון. אין ליכט פון טאָג האָט זיין בייז פּנים אויסגעזען, ווי
פון אַ שיטן תלין. ער האָט מיך אָפּגעמאָסטן פון אויבן אַראָפּ, אַ
אין די רויטע ווינפּערלעך פון זיין גראָבער, דאָקטאָרישער נאָז און אויג

— פאַרוואָס זענט איר אַנטלאָפן?

מיר האָבן זיך ווידער לאַנג אָנגעקוקט און מיר האָט זיך דער
אַ מין פויזע פון אַ לאַנג־פאַרגעסענער דראַמע צי — טראַגעדיע,
אָבער, האָט מין אָנגענומען דאָס רחמנות צו דעם דאָזיקן מענט
האָב אָפּגעענטפערט אַזוי עכט טראַגיש־טעאַטראַליש:

— דערפאַר, וואָס מיר איז אַלץ איינס — אַלץ איינס, געערטער הע

אַ גרויסער, שוואַרצער הינט מיט אַן אַרויסגעשטרעקטער צונג איז
אָפּגעשטעלט און גריער נישט אַוועק ביז וואַנען דער דאָקטאָר האָט
אַוועקגעיאָגט. עטלעכע ווייסע חברה'ניקעס האָבן זיך פאַרגאַפפט
און גע'סוד'עט זיך. מיר האָט זיך גע'חלומ'ט, אַז מיר האָבן זיך
אָפּגעשטעלט צום פאָטאָגראַפירן, און איך האָב נישט אויפגעהערט
דאָקטאָר אין פּנים אַריין. עט אַזוי פאַרקוקט זיך אַמאָל עמיץ אויף
אַ קלאַטקע, צי... איין גאָט ווייס!
דער דאָקטאָר האָט פּלוצלונג פאַרשטעקט ביידע הענט אין די הויז
אָנגענומען אַ פינצטערע מינע, ווי אַ מאַנדאַרין און באַוועגט מיט זי
בלוין־בלויע ליפּן, וואָס האָבן ווי געשאָלטן די וועלט. — יינגער
ער אַ זאָג געטון — איר זענט שווינדזוכטיק. איך מוז עס אייך דער

דער וועג צו דער קונסט.

פון ש. נ.

דער וועג צו דער קונסט האָט אונדז אָפּגעקאָסט פיל מער, וויפיל דער וועג צו דער וויסנשאַפט און דאָך — זענען די רעזולטאַטן זייער טרויריקע. דער דראָטן-טעלעגראַף מוז אָפּטרעטן דעם וועג דעם דראָטלאָזן טעלעגראַף, דערפאַר וואָס דער צווייטער איז פאָלקאָמער; איין בוך, אָבער, טרעט אָפּ דעם וועג דעם צווייטן נאָר דערפאַר, ווייל דאָס אַלטע איז גלאַט-אַזוי נמאָס געוואָרן. אין דער צייט, וואָס פון דער מאַשין גייט אַרויך און אַלץ אַרבעט גוט און שנעל — האַלט די קונסט ביי באַנקראָט און מ׳מעג שוין זיך רעכענען פאַר אָפּגעזאָגט. אַלע רפואות, ווייזט אויס, זענען נאָר אויף דערווייל; נאָך אַביסל אָפּצושלעפּן. דער טויט קומט אָבער סיסטעמאַטיש און גייט זיין וועג. באַלד וועט מער נישט זיין קיין „קונסט" אויף דער וועלט!

די דאָזיקע ווערטער זענען נישט גלאַט-אַזוי, נאָר — ס׳וועט יעדער קונסטלער דערין מודה זיין. דאָס וואָרט איז געשטאָרבן פאַר אונדז און ווי-אַזוי מ׳זאָל עס נישט אָרדענען — ווען מיר אַלץ בלייבן גלייכגילטיק: סע ווירקט מער נישט קיין שום בוך אויף אַ באַלעזטן מענטש! דאָס זעלבע איז מיט פּויזע, מאַלעריי, סקולפּטור און אַזוי וועט עס אויך זיין מיטן טעאַטער, וואָס קראַכט שוין אונטער דער קאָנקורענץ. פון פּראָגרעסיוון קינאָמאַטאָגראַף, אָבער דאָס איז אויך נישט מער, ווי אַ בעסערונג פאַרן טויט. מיט דער צייט וועלן זיך אומדרייען טויזנטער מענטשן אין די גאַסן און זוכן אַזאַ מין זאַך, וואָס זאָל ווירקן אויף די נערוון, ס׳וועט אָבער זיך שוין אַזאָלכעס נישט געפינען. יעדער ליד וועט זיין אויסגעזינגען און יעדער וואָרט — אויסגעזאָגט — — פון אַלעמען וועט פאַרבלייבן אַ חברה צלמים, געלע שמות און משונה׳דיקע צורות, מער גאָרנישט!

בעסטאַוונס - סימפאָניעס ווילן נישט ווירקן מער און אַ גוטע מעלדי איז שוין

אויף אַ געוויסער
וואָרן; דאָס זעלבע
איך פלעג מאַלן צו

... ווי ביז היינט, וועט

אַ תקנה און איך
שענערס פון דעם
...כער, אַז איר וועט

אנאָנימוס.

אַריין אין אַ געפיל פון עקל און אומצופרידנקייט. ער ווייל אָבער מיט זיי נישט טשעפּען און פאַרטראָגט אַלץ מיט אַן אייזערן געדולד פון עמיצן, וואָס אַנערקענט די נויטווענדיקייט.

— שמואל, וויפיל קומט פאַר שעלטן דעם גלח?

— שמואל, זאָג, וויפיל שטייט אים אַן יאַניקן פאַר טשעפּן מיט מאַניען אין מיטן דער גאַס?

שמואל דרייט זיך דאַמאָלס אַרום מיט די הענט אין ביּ …ויזן-קעשענעס און שמייכלט. אַזוי, האַלט ער, איז דיפּלאָמאַטיש, ווען מ׳קאָן נישט אַנדערש האַנדלען. ערשט דאַמאָלס ווען חברה נעמען אים אויף די אַקסלען און ווילן אים אַרויסוואַרפן דורכן פענצטער — הויבט ער אָן אויף אַן אמת צושרייען און צוואַרפן מיט די פיס, ביז וואַנען חברה איז זיך מרחם און מ׳לאָזט אים אַראָפּ.

— יאָ, שמייכלט ער, אָבער, וואָס איז מיין מאַרינאַרקע שולדיק? וואָס האָט זי אייך געטון?

— שמואל, מיר ווילן, אַז זאָלסט אונדז איינגעבן אין געריכט. זאָג, וואָס פאַר אַ שטראָף?

— ביז 6 חדשים — ענטפערט ער דאַמאָלס געלאַסן און שמייכלט. לויטן פּאַראַגראַף... № קומט פון איין טאָג ביז 6 חדשים.

דער עולם קייכט פון געלעכטער. נאָר שמואל איז שוין ווידער ערנסט און ער פוצט זיין מלבושל אַזוי ערנסט, אַז דער שטערן פאַרקנייטשט זיך און זיינע אויגן דריקן אויס די זעלבע פאַראַכטונג, וואָס אַשרייבער, ווען ס׳פאַרגיסן זיך מיט טינט זיינע כתבים. דערנאָך בלייבט ער זיצן פלוצלונג שטיל און חברה פילן אינסטינקטיוו, אַז דער וויץ איז געענדיקט.

— חאַפּט דיך דער טשאָרט! — שרייט אויס דער לעצטער שגץ איידער ער גייט אַוועק; ער זאָגט דאָס מיט אַ שמייכל און הייסן הייסט עס אַ „גוטן טאָג".

— צום ווידערזען — ענטפערט דערויף שמואל און פאַרטראַכט זיך. ער האָט געחאַט, קלערט ער, אַ מעות. נישט איין טאָג, נאָר 3 טעג אַרעסט, 3 טעג.

*וועגן „אַלוועלטלעכן יידישן קאָנגרעס"

פון משה זילבערטאַן:

דער אַלוועלטלעכער יידישער קאָנגרעס איז אַמלעצטן געוואָרן אַקטועל. אונדזער „פּרעסע" ווידמעט אים גאַנץ לאַנגע אַרטיקלען; אונדזערע אָרטאָדאָקסן ציטערן נעבעך, אַז די מטה זאָל זיי דאָס מאָל נישט פאַרנאַרן, און זיי קוועקלען זיך, שטעלן באַדינגונגען און זענען זיך מישב. אַנדערע, ווייטער, געפעלט גלאַט נישט די כלל-ישראל פּאָליטיק און ט׳גיסט זיך מיט שטן-זית אויף וואָס די וועלט שטייט. דערווייל האָט מען געלאָזט אין אַזייט די הויפּט-פראַגע: אין וואָס פאַרא האָטען דאַרף דער דאָזיקער קאָנגרעס זיין?

קודם-כל האָט שוין די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אויסגערופן דעם קאָנגרעס און צוגעגעבן „פאַרן ווידעראויפבויען פון ארץ-ישראל" פאַרשטייט זיך, אַז אויך די אינציאַטיווע געהערט זיי און אַט האָבן דיראָזיקע ציוניסטן, וואָס קוקן גאָר דורך זייערע ווייס-בלויע ארץ-ישראל ברילן, שוין געגעבן דעם קאָנגרעס זיין פאָרם און דערמיט צוגענומען דאָס וואָס וואָלט געקאָנט דינען אַלס הויפּט-טעמע פאַרן קאָנגרעס: וואוהין צוגיין?

ס׳איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז דער פּראָלעטאַריאַט קאָן מער אַהער נישט קומען; פאַר אים איז נאָך ארץ-ישראל נישט דאָס איינציקע מיטל, אַז די איינציקע פראַגע זאָל באַשטיין אין: „ווי אַזוי צובויען". די אָרטאָדאָקסיע וויל אויך נישט קומען צום טיש, וואו די אַפּיצעלע בעלי-הבתים זענען די ציוניסטן, די פּושעים. דאָס זעלבע איז אויך מיט אַלע אַנדערע בירגערלעכע פּאַרטייען און מ׳קאָן שוין האָבן,

*) דאָס דאָזיקע אַרטיקל איז נישט דער פּאָליטישער אויסדרוק פון [illegible], ווייל מיר האָבן בכלל דערמיט נישט צו טון; מיר געבן, אָבער, אָרט פאַר דעם אַרטיקל דורך די אָפנהערציקייט פון מחבר, וואָס זאָגט אַרויס זיין מיינונג קורץ און אויפריכטיק.

„גאַנץ אַראָפּאַ שפּייזט זיך מיט רעשטלעך, מעלה-גירה'ט אַלטע, אויסגעדראָשענע באַגריפן, ווי אַ קו. דער עולם האָט זיך שוין אַזוי-פיל אָנגעגעסן מיט דעם אַלטן, ווי אַן אָקס — מיט גראָז". אַזעלכע און ענלעכע אַפּאָריזמען סולן אָן די היציקע רעדעס זייערע און — זייערע ביכער. דאָס וואָרט, האַלטן זיי, קאָן אַזוי לאַנג ווירקן אויף אונדזערע עמאַציעס — ווי-לאַנג ס'איז ניי און פריש, ווערט עס אָבער אַלט און אָפּגענוצט, דאַן — איז דערפון געוואָרן אַ שמאַטע. דער זעלבער דאַנטאָ, וואָס האָט געהאַט די זכיה אַזוי לאַנג אינטערעסאַנט צו זיין מיט זיין „געטלעכער קאָמעדיע" — וואַרפט היינט אָן אויף אונדז אַ מרה-שחורה. אַזוי איז עס מיט דער ראָמאַנטיק און ערשט-אַלט-געוואָרענעם רעאַליזם. פאַר וואָס? קודם-כל דערפאַר, וואָס דער אינהאַלט איז אַראָפּ פון דער סצענע. די באַגריפן זענען אַנדערש געוואָרן, אָנגענומען אַן אַנדער טעמפּאָ און רייכער געוואָרן. צווייטנס איז יענער פאָרם אָפּגעריבן געוואָרן: מיר האָבן זיך שוין, הייסט עס, צו יענעם פאָרם צוגעוואוינט, אַקוראַט ווי אַ תלין געוויינט זיך צו מיטן טויט און אַ מאַשיניסט — צום רויש פון דער מאַשין, אָדער: ווי אַ יידישער ליטעראַט געוויינט זיך צום דלות און אַ כלל-טוער — צו דער גנבה. כדי צו ווירקן אויף אונדזערע אַטראָפּירטע נערוועןדאַרף מען האָבן גאַנץ אַנדערע מיטלען און גאַנץ אַנדערע פאָרמען! — דער קצור פון דער פוטוריסטישער אידעע.

אונדזערע שטאָלערנע מוחות און עלעקטרישע נערוון, וואָס שפּרייטן זיך אויס, ווי אַ דראָטן-נעץ אין אונדזער קוביסטישן קערפּער, זענען אומרויק, ווי די אומרו אַליין. מיר זעען מער נישט קיין פּיצלעטישע, נאָר — בלוטיקע שקיעות. אָנשטאָט פרילינג-וואַסערלעך ריטשקען זיך ריטשקעלעך פון בלוט מיט אייטער און אָנשטאָט אַ לייכט אָווענט-ווינטל פליט-אום דער צע'שרפּ'עטער שגעון, באַפּעפּערט מיט תאוה. — גענוג געבענטשט גאָט! דער געבעכיקער גרינבערג האָט אויף זיך גענומען די היילקע מיסיע אים צושעלטן מיט טויטע קללות, זיך צורייצן מיט אים, אַז די גאַל זאָל אים פּלאַצן און אַלע אַנדערע שטייען אויך נישט ליידיק: מאַרקיש איז אים מכבד מיט אַ היטל בלוט און ראַוויטש שיקט אויף אים זיינע לידער, ווי קודלעוואַטע הינט. אים דערווידער וועט ער לעבן ניינציק יאָר! — אָט איז דער אינהאַלט פון דעם ניי געשאַפענעם.

מיינען אָבער אונדזערע פוטוריסטן, אַז דערמיט האָבן זיי יוצא געווען?— — —

פועלן, אַז מענטשן זאָל נישט צוליב אומריינקייט אָפּגעגעסן ווערן פון באַצילן און נאָר זי וואָלט געקאָנט מאַכן ייִנגעלייט פאַר פעיקע, ענערגישע און גליקלעכע, אַקוראַט ווי זי נעמט היינט דאָס אַלץ צו מאַכט אירע אָנהענגער פאַר אומגליקלעכע! — איך בין איבערצייגט, אַז יעדער אַגיטאַציע פאַר גימנאַסטיק וואָלט איין קונסטלערס האַנט געוואָרן אַ פּראַקטיק ווערק, וואָס וואָלט טויזנט מאָל מער געווירק, — ווי, די לאַנגווייליקע, אויסגעדראָשענע מליצות פון אַ פּראָפעסאָר; יעדער ראָמאַן, ווי אַזוי עמיץ האָט געווינען אַ מיידל, קאַריערע, רום א. אַ. וו. וואָלט זיכער מער אויפגעלעבט, איידער אַ נודנע ווערק פול מיט טעאָריעס וועגן דעם און נאָך אַזעלכע זאַכן, געשריבן דורך אַ קאַליקע, וואָס הויבט נישט אָן צווויסן דעם וועג צום מענטשלעכן האַרץ.

דאָס אַלדינג איז גערעדט דאָ בנוגע דעם בוך, איך וויל אָבער נישט אָפּלאָזן דאָס, אַז דער קונסטלער קאָן לעבעדיק אויך עפּעס טון. איבעריקנס זענען פאַראַן אַזעלכע קונסטלער, וואָס קאָנען אַריינברענגען לעבן אומעטום. ס'זענען פאַראַן אַזאַלכע מענטשן וואָס האָבן דאָס מיטל אָנגענעם צומאַכן די צייט; ס'זענען פאַראַן אַזאַלכע מענטשן, וואָס קאָנען וועבן דאָס גליק פון גאָרנישט, אַקוראַט ווי מ'וועבט היינט דאָס אומגליק פון גאָרנישט.

פאַראַן אַזאַלכע, וואָס טענה'ן, אַז דאָס לעבן האָט אַזוי געמאַכט. איך וויל אָבער דערמאַנען אין דעם, אַז דאָס לעבן איז זייער עלאַסטיש. איך גלויב, אַז דער זעלבער ייִנגערמאַן, וואָס פאַלט אַריין אין אַ מרה-שחורה דערפון, וואָס דער הימל זעט אויס, ווי בליי און וואָס דער רעגן איז געגלעכן צו טרערן, — דער זעלבער ייִנגערמאַן וואָלט גאָר אַריינגעפאַלן אין אַ שמחה דערפון, וואָס די פּרות זענען אַראָפּגענומען און וואָס די פעלדער זענען פאַרזייעט. דער זעלבער פאַרשוין, וואָס ענדיקט היינט לעזן אַ בוך, קוקט אָן אַ בילד, הערט שפּילן — און כאַלט-אַנידער אויפן בעט דורכגעגעסן פון מרה-שחורה, — דער זעלבער וואָלט אפשר גאָר זיך דערמאַנט, אַז ער האָט אַ נויטיקן בריף אָפּצושיקן; אַז מ'וואָלט באַדאַרפן אָפּפרישן דעם אַנצוג א. אַ. וו. א. אַ. וו.

דאַנקען גאָט, האַלט עס נאָך נישט אַזוי שלעכט. דאָס לעבן איז דאָך שטאַרקער פון דער קונסט און די מערהייט הערט גלייכער די שטים פון גליק איידער די שטים פון אומגליק. מיר ווילן נאָר זאָגן, אַז כדי די קונסט זאָל מאַכן ריזן-שריט; כדי די קונסט זאָל גיין ווייטער, נישט — צוריק, דאַרף זי זיין גלייך מיט דער וויסנשאַפט: וועלן פאַרשענערן דאָס לעבן, נישט ערגער מאַכן עס.

וואָס בינדט דיך סיסטעמאַטיש און נאַרט אַריין דיך אין זיין נעץ,
און ווייס,
אַז יעדער טרויעריקער מאָמענט,
יעדער לעבנס-בטול אַרגומענט,
וואָס וועבט אַרום דיך, ווי אַ שפּין
און זאָגט דיר: „ניין, סע פעלט אַ זין",—
דאָס איז אַ גייסטישע באַציל,
וואָס עסט זיך איין אין דיינע לונגען און מאַכט זיי פויל,
וואָס עסט אין האַרץ זיך איין און מאַכט עס — הויל.
ווייל עס איז יעדער פראַגע שוין אַ קרענק
און יעדער צווייפלונג איז אַ שונא פונעם לעבן,
ווייל ס'פרעגט נישט, נאָר סע זוכט, דאָס פישעלע אין וואַסער,
דאָס, וואָס ס'האָט דער היינט אים אָפּגעגעבן.
און יעדער גראָז אין פעלד
און יעדער קליינע בריאה אויף גאָרער וועלט —
ווער פרעגט דאָס,
„צוואָס?"
ווען נאָר סע קומט נישט אָן יעדער אויסוועג אָן די נויט
און, שטעלט-אַוועק דעם גרעסטן פראַגע-צייכן:
דעם טויט...
און וויל דען מער די לונג, ווי רייניע לופט,

גלעזן אַ פּורל מיט אַ ברוין
אַס, ווי ראַספּוטין, שלעפט זיך
גט-צו מעלאַנכאָליש און שטיל,
ט, טראַכט ער, וועט דער גאַנצער
וון נעכטיקן אין שטאָט, ביי

אַרץ פענצטערל, ווי אַ בלינד
ין זיך די שטאָט-יאַטקעס, לו-
ר שול, קוקן צו מיר טעמפּ און
ן מיין פענצטער שטרעקן-אויס
פייגן איבער דעם צווייטן און
וואָס איז שוין, אַז אַקעגן מיר
, ווי סטענגעס און קוקט אויף
כט איך, וועל איך שוין לאַנג
איך ליגן נעבן „איר" אויפן
און-פּראַווען זיך צום קראַקעריי
שטאַרבן אין שטאָט, אומגעקומען
בערס טאָכטער איז אַוועק מיט

אין די בלאָמעס, גליין מיט
עקטיוו און עס אין מיר אַריין
מערב, דוכט זיך, איז אַ שטיקל
רויסצולאַכן און ווינקט צו מיר
ווען מען מיך אויספרווון, צי איך
בלעס זעגען פּלוצלונג. לוסטיק

סאַלאָמאַנדריע.

סאַלאָמאַנדריע.

וועסטו אַלעס, דאָ, אויף אַנדערער וועלטל
פּרעלן — — —
און דאָס איז דער וועג, וואָס מאַכט דעם מענטש אָפּהענגיק
פון דער צייט,
פון אָרט,
פון אומשטאַנד
און וואַרפט אַרונטער אַלין אונטער דער אייזן-שווערער ממשלה
פון מענטשלעכן פּאַרשטאַנד.
וואָס האָט די ערד מיט שינעס איינגעוויקלט, ווי רצועות
און טעלעגראַפן-נערוון אין איר אויסגעצויגן;
וואָס האָט די שוואַרצע קוילן פון איר בויך אַרויסגעשניטן
און איך שטינקענדיק בראשית-בלוט, דעם נאַפט — פון
איר אַרויסגעזויגן;

אויפן שפּיץ דאַך און מיר דוכט
וואוהין גיי איך דאָס — חאַ-חאַ-חאַ
טעלעגראַפן-סלופּעס שטייען ווי
זייטן, ווי זיי וואָלטן מיך אָפּג
גרויקייט מיט אַ רויש, גיבן זיך
בלייבן שטיל. דער בית-עולם פון
מיט טעמפּע אויגן, אַקוראַט, ווי
דרייט זיך בלגמרש אַוועק, פון
די יונגע סאָסנעס זיך צעראַשקעט
ערגעץ אין אַ קליין שטובל, ה
שוועל און הינט האָבן זיך צ
אַ לויה — — —
איך האָב באַשלאָסן אָנצושרייבן
ס'האָט זיך געטון אַמאָל אין אַ

און אַדערעריקע טאַטעס, באַוואַקסענע און שטילע, ברענען ברוים
אין שטוב
און וואו דו קומסט — דער שטילער בית־הקברות איז
פאַרצווייגט — —

און ס׳איז כלל קיין מורא נישטאָ,
כל זמן דו זעסט אַ מענטש פאַר דיינע אויגן — —
— — — — — — — — —
און יעדער פון אונדז קאָן אַ קראַפט זיין אויף זיין ריכטיק אָרט
און יעדער איינער קאָן געהערט זיין,
ווען נאָר ער זוכט דעם וועג, נישט —: באַווייזט אַ פאַרלוירן
וואָרט —

V

און אין יעדער האַרץ איז דאָך אַזויפיל ליכט פאַראַן
און אַזוי פיל פרייד,
וואָס איז גרייט
מיטן ערשטן שטראַל אויסצובוכען, ווי אַ גליק־פאָנטאַן;
און אין יעדנס מאַרך
שלאָפט די ליבע
גרייט אויפצושטיין,
ווי אַ פריש־געבוירענער קוואַל
שטאַרק און קריסטאַל ריין.
און יעדער מינדסטע פרייד
קאָן דאָך אונדז, ווי די קינדער, פאַרגעסן מאַכן
אין אַלע לייד.

— — —

III

ליכטן פענצטער אין די הייזער,
העלע פענצטער אין דער נאַכט,
ווי די זינגערישע אויגן:
שמייכלדיק און פול מיט מאַכט.
און איך לויף און טראַכט:
ס'האָט מיין ציגער נישט קיין פענצטער
און אין האַרץ — — איז פינצטער — — —

לויפן, גרילצן סעמאַהאָרן,
איילן מענטשן מאַסן, מאַסן — — —
ווער אַזוי און ווער — אַזוי,
נאָר אַלע, אַלע אין די גאַסן.
און איך טראַכט:
איך בין אויך אַ מאַכט;
ס'האָט אויך די וועלט פאַר מיך איר אָרעם נישט פאַרשלאָסן!

IV

און גרויס, אַ גרויס איז אונדזער וועלט
און אומעטום — סע ליגן פעלדער מיילן ווייט פאַרשפּרייט,
שטומע פעלדער, בענאָסענע מיט מענטשן-שווייס.
און אומעטום — סע שטייען הייזלעך אויסגעבויט
און אומעטום — פאַרוואַלגערט זיך אַן אַלטער תנ"ך,
און אומעטום — בעטן מענטשן גאָט.
און וואו דו קומסט — סע זיינען מאַמעס קינדער פול מיט ליבע

וואָס דערציילט דער מיסטיקער פון טאַרנאָמיאַסטאַ.

פון אושע זינגער.

שטיקלעך פון אַ מיסטיקערס אַ טאָג-בוך, אָן אַ דאַטע. געפינען פאַרקנייטשט אין זיינע הויזן-קעשענעס, נאָכן טויט. אַסאַך בלעטלעך אין מאַנוסקריפּט פעלן, אָדער זענען באַגאָסן מיט טינט און פאַרשטעלט מיט פּוטער, דורך וואָס מיר קענען נישט אַלץ געבן. דאָס ווייניקע וועט, אָבער, אויך גענוג זיין צו קענען דעם ליבן מיסטיקער פון טאַרנאָמיאַסטאַ, עליו-השלום.

I

שטענדיק, ביי וואָס פאַר אַ געדאַנק איך זאָל נישט האַלטן, מוז איך מיך דערמאָנען אין פּיקוויקס גאַניאַלישן געדאַנק, ווי אַזוי אַ מענטש גייט אַריין דורך דער טיר און גייט אַרויס דורכן פענצטער. דאָס זעלבע איז יעצט געשען. — ווי לאַנג איז דען דאָ, אַז איך בין געזונט געוועזן? — און יעצט בין איך קראַנק! שפּיי מיט פלעגמע, ווי אָסקער וואיילד מיט פּאַראַדאָקסן און הוסט אַזוי שרייענדיק, אַז ס'וועט קיינער נישט לייקענען אין מיין ערנסטקייט. — אָט אַזוי, זאָג איך, גייט עס אויף אונדזער וועלט.

אין דרויסן, זאָגט דער קאַלענדאַר, איז חודש מאַרץ און דער שניי איז געלבלעך, ווי אַ צעקוועטשטע ראַנע. קוקט מיט תרעומות אין בלייערנעם הימל אַריין און קריכט אונטער די פיס, ווי אַ גוסס. אין דער זעלבער צייט דרייט זיך אַ מיסטיקער אין טאַרנאָמיאַסטאַ — אָט אַזוי הייסט מיין שטעטל — און הוסט אויס די לונגען סיסטעמאַטיש. — אין איינעם פון די גרויע טעג וועט מען טראָגן אין טאַרנאָמיאַסטאַ אַ לאַנגע מטה, באַדעקט מיט אַ שוואַרצער טוך. ...וו דער מיסטיקער פון טאַרנאָמיאַסטאַ האָט זיך געפּאַקט